ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΝ

ΠΡΟΝΟΙᾼ

ΤΟΥ ΠΑΝΙΕΡΩΤΑΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΥΡΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΕΤΟΣ Η΄. ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΤΗι 7 ΙΟΥΛΙΟΥ 1918. ΑΡΙΘ. 159

ΟΜΙΛΙΑ ΣΥΝΤΟΜΟΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐτόνιζε τὴν σπουδαιότητα τῶν καλῶν ἔργων. Κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἐπεβάλλετο τὸ Εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον; Βεβαίως καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος καὶ διὰ τῆς αὐταπαρνήσεως καὶ διὰ τῆς ἐθελοθυσίας, ἀλλ᾽ ἐνταυτῷ καὶ διὰ τῶν ἀγαθῶν καρπῶν τοῦ καθημερινοῦ τῶν χριστιανῶν βίου. Νὰ ἐπαναλάβωμεν τὴν σχετικήν του σύστασιν; «Οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»..

Καὶ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τὸν Τίτον, τὸν παρακαλεῖ νὰ ὑπενθυμίζῃ πρὸς τοὺς χριστιανούς του κυρίως τὰ ἑξῆς δύο: Πρῶτον ὅτι διὰ τοῦ ἐλέους τοῦ Ἰησοῦ εἶναι κληρονόμοι ζωῆς αἰωνίου. Δεύτερον ὅτι πρὸς πραγματοποίησιν τῆς κληρονομίας ταύτης τίποτε δὲν συμβάλλει τόσον ὅσον ἡ φροντὶς καὶ ἡ προσπάθεια πρὸς πραγματοποίησιν καλῶν ἔργων.

Ἀλλὰ θὰ ἠρώτα τις: καὶ ποῖα λοιπὸν εἶναι τὰ ἔργα ταῦτα; Ὑπὸ γενικωτέραν ἔποψιν πρέπει νὰ ἐννοηθοῦν ὅλα τὰ δείγματα τοῦ πρα-

κτικοῦ βίου ἑνὸς χριστιανοῦ, ὅπως ἐν παραδείγματι ἡ πρᾳότης, ἡ ἐγκράτεια, ἡ μακροθυμία, ἡ χρηστότης, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ ὑπομονή, ἡ ἀνοχὴ πρὸς τοὺς σφάλλοντας ἀπέναντί μας, ἡ συγχώρησις ἡ εἰρήνη, ἡ ἀγάπη. Ἀλλ' εἰδικώτερον καλὰ ἔργα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὅσα ἐμπεριλαμβάνονται εἰς ὅ,τι σήμερον ὀνομάζομεν φιλανθρωπίαν.

Ἔδωκε κανεὶς ἄρτον εἰς τὸν πεινασμένον, ἔνδυμα εἰς τὸν γυμνόν, στέγην εἰς τὸν ἄστεγον, ἄσυλον εἰς τὸν ἐγκαταλελειμμένον, προστασίαν εἰς τὴν χήραν, βοήθειαν εἰς τὸ ὀρφανόν, νοσηλείαν εἰς τὸν ἀσθενῆ, καὶ συνήργησε, κατὰ τοῦτον ἢ ἐκεῖνον τὸν τρόπον, εἰς τὸ νὰ γίνῃ ἓν καλὸν εἴτε σωματικὸν εἴτε πνευματικόν; Ἰδοὺ τόσα καλὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα ἀξίζει νὰ ἀπασχολοῦν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν βίον ἑνὸς ἀληθινοῦ πιστοῦ.

Τὸ καθῆκον τοῦτο εἶναι τόσον μέγα καὶ τόσον σπουδαῖον, ἀλλὰ καὶ τόσον ἀπαραίτητον, ὥστε ἡ σημερινὴ ἀποστολικὴ περικοπὴ τὸ ἀναφέρει δίς. Καὶ εἶναι ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ἐκφράζεται ὁ Παῦλος τὴν δευτέραν φοράν. «Μανθανέτωσαν δέ, λέγει, καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι».

«Μανθανέτωσαν». Ἀπὸ ποίους; Ἀπὸ τοὺς ποιμένας των. Διότι ἡ χριστιανικὴ Ἐκκλησία μεταξὺ τῶν κυριωτάτων καθηκόντων της ἔχει καὶ τὸ νὰ διδάσκῃ τὴν φιλανθρωπίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ συμβάλλῃ εἰς τὴν ἀκμὴν τῶν φιλανθρωπικῶν ἔργων ἐντὸς τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν.

Καὶ εἰς τί πρέπει ν' ἀποβλέπουν τὰ φιλανθρωπικὰ ταῦτα ἔργα; «Πρὸς τὰς ἀναγκαίας χρείας». Δηλαδὴ ἡ φιλανθρωπία δὲν καλεῖται νὰ καταστήσῃ τὸν πτωχὸν πλούσιον, μηδὲ νὰ ἐνδύσῃ τὸν γυμνὸν μεταξωτά, μηδὲ νὰ χορηγήσῃ εἰς τὸν πεινῶντα πολυτελῆ τράπεζαν, ἀλλὰ νὰ διευκολύνῃ τοὺς στερουμένους εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν ἀναγκαίων πρὸς συντήρησίν των. Ἐδῶ δὲ εἶναι ἀπαιτητικώτατος ὁ ἀπόστολος. Διότι προσέξατε τί λέγει: «ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι». Καὶ λοιπὸν ἡ πίστις των, οἱ ἐκκλησιασμοί των, αἱ προσευχαί των, ἡ ἐγκράτειά των, ἡ μακροθυμία των καὶ ἄλλαι τυχὸν ἀρεταί των δὲν λογαριάζονται εἰς τίποτε, ἐὰν ἐνταυτῷ δὲν ἀσχολῶνται καὶ εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα; Μάλιστα. Διότι ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἡ ἔμπρα-

κτος ἀγάπη· τὸ δὲ Εὐαγγέλιον μᾶς ἐπαναλαμβάνει ἀδιακόπως ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τὴν ἀγάπην εἶναι νεκρὰ καὶ ἀνωφελής. Καὶ γνωρίζομεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ, ὅτι πᾶν δένδρον, τὸ ὁποῖον δὲν κάμνει καρπόν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.

Ἡ τοιαύτη διδασκαλία τῶν ἀποστόλων, διδασκαλία αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἀπέφερε πλουσιωτάτους καρπούς. Ἐνῷ εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἦτο ἀσθενέστατον τὸ φιλανθρωπικὸν συναίσθημα καὶ πενιχροτάτη ἡ φιλανθρωπικὴ ἐκδήλωσις, ἡ θρησκεία τοῦ Εὐαγγελίου ἐδημιούργησεν εἰς ἕκαστον χριστιανὸν καὶ μίαν δύναμιν φιλανθρωπίας· τὰ δὲ ἔργα ταύτης ἐθεωρήθησαν τὰ κατ᾿ ἐξοχὴν καλὰ ἔργα, διὰ τῶν ὁποίων δοξάζεται ὁ οὐράνιος πατὴρ καὶ μαρτυρεῖται ἡ ζωὴ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης, τῆς τόσον ὑψηλῆς καὶ ἱερᾶς ὅσον καὶ αὐτὴ ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἐὰν σήμερον ὁ κόσμος εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα καὶ διαφόρους φιλανθρωπικὰς ὀργανώσεις, ἰδιῶται δὲ καὶ κοινωνίαι καὶ δῆμοι καὶ κοινότητες καὶ Κράτος θεωροῦν καθῆκον νὰ φιλανθρωπεύωνται καὶ εἰς τακτικὰς ἀνάγκας τῶν στερουμένων καὶ πασχόντων καὶ κατὰ τὴν ἐμφάνισιν ἐκτάκτων συμφορῶν· ποῦ ὀφείλεται τοῦτο; Ἀλλὰ ποῦ ἀλλοῦ παρὰ εἰς τὴν θρησκείαν Ἐκείνου, ὅστις τὴν περὶ τοῦ πεινῶντος, τοῦ γυμνητεύοντος, τοῦ ἀσθενοῦντος, τοῦ ξένου, τοῦ ἐν φυλακῇ μέριμναν ἐθεώρησεν ὡς ἀπευθυνομένην πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον καὶ διεκήρυξεν ὅτι ἡ τοιαύτη φιλανθρωπία εἶναι ἡ κατ᾿ ἐξοχὴν κλείς, ἡ ὁποία ἀνοίγει τὰς πύλας τῆς αἰωνίου ζωῆς;

Μερικοὶ λέγουν: καὶ εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανός, διὰ νὰ εἶναι φιλάνθρωπος; Ἡ φιλανθρωπία εἶναι ἀνθρωπίνη ἀρετὴ καὶ ἠμπορεῖ νὰ τὴν ἐνεργῇ κανεὶς ἀνεξαρτήτως τοῦ δόγματός του ἢ καὶ χωρὶς νὰ πιστεύῃ εἰς κανὲν δόγμα. Θὰ τοῖς ἀπαντήσωμεν τί; ὅτι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀρχαῖος κόσμος, παρ᾿ ὅλας τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας του καὶ ὅλον τὸν πολιτισμόν του, δὲν εἶχε τὴν συνείδησιν τῆς φιλανθρωπίας οὐδὲ παρουσίασεν ἱστορίαν αὐτῆς, ἀλλ᾿ ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ὁ Χριστιανισμός, διὰ νὰ δημιουργηθῇ ἡ συνείδησις αὕτη καὶ ἡ ἱστορία, τί ἄλλο εἶναι παρὰ λαμπροτάτη ἀπόδειξις ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ Ἰησοῦ, μήτηρ τῆς φιλανθρωπίας, εἶναι καὶ ἡ κατ᾿ ἐξοχὴν ἐνδεδειγμένη εἰς τὸ νὰ ἀνανεώνῃ καὶ συντηρῇ τὴν ἀγάπην της καὶ τὴν κίνησίν της; Ἔπειτα, ἂς παρατηρήσωμεν: Σήμερον, ὅτε

ἡ ἄρνησις βοηθείας εἰς φιλανθρωπικὰ ἔργα ἀποτελεῖ ὄνειδος, ὅτε ἡ παροχὴ τῆς βοηθείας ταύτης ἀποτελεῖ τίτλον ὑπολήψεως, ἠμποροῦν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι θρησκευτικῶς ἀδιάφοροι, ἀλλὰ συντρέχοντες εἰς φιλανθρωπικοὺς σκοπούς. Ἀλλ' ἡ φιλανθρωπία δὲν εἶναι μόνον ἐκείνη, ἡ ὁποία διεξάγεται διὰ χρηματικῆς συνεισφορᾶς δημοσίᾳ. Ἡ κοινωνία ἔχει ἀνάγκην καὶ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι δίδουν κρύφα τὰς ἐλεημοσύνας των, οἱ ὁποῖοι πηγαίνουν πρὸς τὸν πτωχόν, τὸν ἀσθενῆ, τὸν τεθλιμμένον, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζῃ κανεὶς ἄλλος. Καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ταύτην ἱκανοὶ εἶναι νὰ τὴν ἀσκοῦν μόνοι οἱ χριστιανοί, οἱ διαπνεόμενοι ἀπὸ τὴν πεποίθησιν ὅτι ὀφείλει νὰ κάμνῃ τις τὸ καλόν, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸν βλέπουν οἱ ἄνθρωποι, ἀρκεῖ μόνον ὅτι τὸν βλέπει καὶ τὸν εὐλογεῖ ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος.

Καὶ τὰς περιφήμους ἀδελφὰς τοῦ ἐλέους, αἱ ὁποῖαι ἀπαρνοῦνται οἰκογένειαν, νεότητα, ἡσυχίαν, εὐμάρειαν, διὰ νὰ ὑπηρετοῦν εἰς νοσοκομεῖα καὶ εἰς διάφορα ἄσυλα μὲ πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ καρτερίαν καὶ γλυκύτητα καὶ τῶν ὁποίων τὴν προθυμίαν δὲν ἀναστέλλει ἡ ἐπιδημία, καὶ αἵτινες εἰς τὰς ὑψηλάς των ταύτας ἀφοσιώσεις γίνονται ἀγογγύστως καὶ προθύμως πολλάκις αὐταὶ θύματα τοῦ θανάτου, τί τὰς ἐμπνέει καὶ τὰς δημιουργεῖ καὶ τὰς ἀναδεικνύει παρὰ μόνον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία;

Ἂς ὑποστηρίζωμεν λοιπὸν τὴν θρησκείαν ταύτην, ἂς φροντίζωμεν διὰ τὴν εὐσεβεστέραν διάπλασιν τῆς κοινωνίας, καὶ ἂς διδάσκωμεν τοὺς πιστοὺς ὅτι ὀφείλουν νὰ συμμετέχουν εἰς καλὰ ἔργα, διότι ἄλλως ἡ εὐσέβειά των εἶναι ἄκαρπος.

ΔΙΑΤΙ ΟΧΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ;

Ἡ χαρὰ ἡ ἐπιστημονικὴ μεθ' ἧς εἴδομεν τὴν ἐπανέκδοσιν τοῦ ἀξιολόγου περιοδικοῦ «Échos d'Orient» καὶ δὴ τώρα παρὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐμετριάσθη δικαίως ἐκ τῆς ἀνελπίστου ἀμέσου στάσεως τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ ἀπέναντι τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ ἀπέναντι τῆς ἀληθοῦς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Ἡ διεύθυνσις, παρὰ τὴν ἐπιστημονικὴν αὐτῆς προαγωγήν, ἥτις πολλὰ τὴν ἀφίνει νὰ γνωρίζῃ, συμμερίζεται φαίνεται καθ' ὅλα τὰς

ἰδέας καὶ τὰς γνώμας τοῦ Βατικανοῦ περὶ τοῦ σχισματικοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ περὶ τῆς Ἑλλάδος ὡς χώρας ἱεραποστολῆς! Δὲν ἐξηγοῦνται ἄλλως αἱ συχναὶ ἐν ταῖς διατριβαῖς τοῦ ἀριθμοῦ 114 σχετικαὶ ἐκφράσεις [«le retour de l'Orient schismatique à l'unité romaine» (σελ. 234), «tum orthodoxis qui appellantur» (σελ. 231), «fourmille d'erreurs contre la vérité catholique» (σελ. 236), «M. L. P., archevêque d'Athènes et délégué apostolique en Grèce» (σελ. 225) καὶ ἄλλαι], ἰδίᾳ ὅμως ἡ ὑπὸ τῆς διευθύνσεως ἀνακήρυξις τοῦ μὴ ἀνεγνωρισμένου ἐπισκόπου τῶν ἐν Ἀθήναις δυτικῶν Mgr Pétit (ἀξιολογωτάτου ἄλλως ἱστορικοῦ) ὡς διαδόχου τοῦ ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου (σελ. 235) καὶ ἡ ὑπ᾿ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου αὐτοβιογραφία του ὡς ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν (σελ. 254). Ἀποροῦμεν πῶς ἡ πεφωτισμένη διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ, ἐμπνεομένη ἄλλως ὑπ᾿ αὐτοῦ τούτου τοῦ Mgr. Pétit, δὲν παρεσύρθη μέχρι τοῦ σημείου τοῦ ν᾿ ἀνακηρύξῃ τοῦτον διάδοχον καὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τοῦ ἀρχιεπισκοπ. θρόνου Ἀθηνῶν μακαρίου Παύλου, οὗτινος συνέπεια θὰ ἦτο καὶ ὁ δυνατὸς συναγωνισμὸς μετὰ τοῦ διαδόχου τοῦ Πέτρου καὶ οὕτως ὁ περὶ πρωτείων ἀγὼν μεταξὺ τῶν δυτικῶν Ἀθηνῶν τοῦ Παύλου καὶ τῆς Ρώμης τοῦ Πέτρου!

Τῇ ἀληθείᾳ οὔτε τὸ πρῶτον οὔτε τὸ δεύτερον ἀνεμένομεν παρὰ τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ «Échos d'Orient». Ἂν ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία θεωρεῖ τοὺς ὀρθοδόξους σχισματικοὺς εἶναι τοῦτο δι᾿ αὐτὴν καὶ πολὺ περισσότερον δι᾿ ἡμᾶς νεκρὰ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ ὑπομνήσῃ τὸ ἐν τῇ κυρίως χώρᾳ τῆς ἐλευθερίας φιλοξενούμενον περιοδικόν. Ἀλλ᾿ ἐκτὸς τούτου αὐτὴ αὕτη ἡ διεύθυνσις ὤφειλεν ἐν τῇ πεφωτισμένῃ διανοίᾳ αὐτῆς νὰ διαφωτίσῃ τὸ Βατικανὸν ὅπως θεωρῇ καὶ κρατῇ τὴν θεωρίαν ταύτην ὡς πραγματικῶς νεκρὰν διὰ τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἀλήθειαν καὶ τοῦτο, διότι θὰ ἔπρεπε ν᾿ ἀναγνωρίσῃ τὴν πραγματικὴν θέσιν τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ δὴ τῆς σημερινῆς, ἥτις μικρὸν κατὰ μικρὸν ἀνακύπτει ἐκ τῆς δουλείας, καὶ νὰ μὴ ἀφήνῃ οὕτω τὸ ἀλάνθαστον κέντρον ἐν τῇ δεινῇ πλάνῃ, ὅτι θὰ ἦτό ποτε δυνατὸν ἡ ὡς χώρα ἱεραποστολῆς θεωρουμένη ὀρθόδοξος Ἑλλὰς νὰ προσηλυτισθῇ εἰς τὸ παπικὸν ἀλάνθαστον, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ κυρίως πέτρα σκανδάλου ἐν τῷ Χριστιανισμῷ. Τοῦτο εἶναι ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐπετρέπετο νὰ πα-

ρίδη ἡ διεύθυνσις τοῦ περιοδικοῦ «Échos d'Orient» καὶ τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῇ ὡς χαιρετισμὸν πρὸς τοὺς διανοουμένους ἐκ τῶν φιλοξενούντων αὐτό, οἵτινες ἀπὸ καθαρῶς ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως κρίνοντες χαρὰν αἰσθάνονται διὰ τὴν ἐν μέσῳ αὐτῶν ἔκδοσιν τοῦ περιοδικοῦ.

Ἀλλὰ καὶ τὸ τοσοῦτον εἰς τὰς ἱστορικὰς ἐρεύνας ἀσχολούμενον περιοδικὸν ἐπὶ ποίας ἱστορικῆς βάσεως στηριζόμενον ἀνακηρύσσει τὸν Mgr L. Pétit ὡς διάδοχον τοῦ Ἀρεοπαγίτου; Δὲν ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ προσέξῃ ἡ διεύθυνσις ὅτι τῶν ὀρθοδόξων Ἀρχιεπισκόπων Ἀθηνῶν ὡς σχισματικῶν κατ' αὐτὴν μὴ ὑπ' ὄψιν λαμβανομένων οὐδεμία συνοχὴ διαδοχῆς ἀπὸ τοῦ Ἀρεοπαγίου μέχρι τοῦ Mgr Pétit ὑφίσταται; Καὶ ἀφοῦ ἐπικρατεῖ τῆς πραγματικότητος ἡ ψευδὴς ἰδέα καὶ ἡ παραγνώρισις τοῦ πραγματικοῦ καὶ οὐσιαστικοῦ διαδόχου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, δὲν ἔπρεπε τοὐλάχιστον νὰ μὴ παροραθῇ ὅτι ὁ Mgr Pétit μόνον διὰ τὸν Πάπαν καὶ τοὺς δυτικοὺς εἶναι ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ ὅτι ἡ ἐν Ἀθήναις ὕπαρξίς του ὡς τοιούτου ἀγνοεῖται καὶ θὰ ἀγνοῆται ὑπὸ πάντων τῶν ἄλλων καὶ ἰδίᾳ ὑπὸ τῶν κοινῶν σχισματικῶν ὀρθοδόξων τῶν Ἀθηνῶν, οἵτινες καλῶς ἢ κακῶς ἀποτελοῦσι τὸ ποίμνιον τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, ἀδιάφορον ἔστω ποῖος εἶναι οὗτος καὶ γνωστὸν μόνον ὅτι δὲν ὑπάρχει ποιμὴν ὅπου δὲν ὑπάρχει ποίμνιον;

Θλιβόμεθα διὰ τὸν πρῶτον τοῦτον χαιρετισμὸν τοῦ ἐν Ἀθήναις πρῶτον ἐπανεκδιδομένου περιοδικοῦ, διότι ἀληθῶς ἀνεμένομεν τοῦτο διάφορον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν φιλόξενον ὑποδοχὴν ἧς θὰ ἐτύγχανε καὶ μολαταῦτα ἔτυχε παρὰ τῶν θεολόγων τῆς χώρας. Θὰ ἐπεθυμοῦμεν νὰ γίνῃ τὸ περιοδικὸν τοῦτο ἐκδιδόμενον ἐν Ἀθήναις κέντρον καὶ ἀφορμὴ συστηματικῆς συνεργασίας καὶ ἐκκλησιαστικῆς καὶ χριστιανικῆς συνεννοήσεως. Τοῦτο νομίζομεν ὅτι θὰ τὸ κατώρθου διὰ τῆς ἀπαρχῆς τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀμέσου χρήσεως τῆς ζωντανῆς πραγματικότητος καὶ οὐχὶ τοῦ ἀπραγματοποιήτου ἰδεώδους καὶ τῆς νεκρᾶς ἀληθείας.

Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤ. ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

(Συνέχεια τῆς σελ. 351).

Ἡ στάσις τῆς Ἐκκλησίας. — Βεβαίως ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐφάνη ἀδιάφορος καθ' ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος. Ἤδη ἀπὸ τοῦ 1870 ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην βελτιώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς καὶ ἐν ἐγγράφῳ της πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπὸ 31 Ἰουλίου 1870 γράφει τὰ ἑξῆς: «*Ἐπειδὴ δὲ ἤδη ἐπίκειται ἀνάγκη περὶ βελτιώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἥτις παρ' ἡμῖν δυστυχῶς ἠμέληται, παρακαλεῖται τὸ Ὑπουργεῖον, ἵνα λάβῃ σύντονα μέτρα πρὸς καλλιέργειαν αὐτῆς ἐπὶ τὰ κρείττω*».

Ἐν ἐπιλόγῳ δὲ ἑνὸς ὑπομνήματος τῆς Ι. Συνόδου πρὸς τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον ἀπὸ 13 Ἰουνίου 1874 ἀπαντῶμεν τὰ ἑξῆς: «*Ἀνάγκη τὸν πάτριον τοῦτον θησαυρὸν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν νὰ τηρῶμεν ὅση ἡμῖν δύναμις, ἀσφαλῶς καὶ μετ' ἐπιστήμης νὰ χωρῶμεν εἰς τελειοτέραν καὶ ἑλληνοπρεπεστέραν αὐτῆς μόρφωσιν, οὐχὶ παιδαριωδῶς νεωτερίζοντες, ἀλλ' ἐπιστημονικῶς καὶ λελογισμένως ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἐπιστημονικῶν βάσεων οἰκοδομοῦντες· διότι οὕτω θέλομεν κατορθώσει νὰ παριστάμεθα ἐνώπιον τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ὡς ἔθνος ὅπερ εὐμοιρεῖ ἐπιστημῶν, εἰς ἃς ἐνετύπωσε τὴν τοῦ ἰδίου χαρακτῆρος σφραγῖδα, καὶ καλῶν τεχνῶν ἐν αἷς διακρίνεται ὁ τύπος ὁ ἐθνικός. Εἶνε δὲ γνωστὸν παντὶ τῷ εὖ φρονοῦντι ὅτι τοῦτο καὶ μόνον καὶ οὐδὲν ἕτερον θέλει καθεδραιώσῃ τὴν διανοητικὴν ἡμῶν ὑπεροχὴν μεταξὺ πάντων τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ναὶ μὲν τὸ ἔργον εἶναι ὁμολογουμένως δυσχερές, ἀλλ' ἀναντίρρητον ὅτι οὐχὶ τὰ ῥάδια ἀλλὰ τὰ δυσχερῆ ἐκλήθησαν νὰ ὑπερπηδήσωσι τὰ ἔθνη ἅτινα αἰσθάνονται ἐν αὐτοῖς στοιχεῖα ζωῆς καὶ πυρῆνα ἀκμῆς*[1]». «*Τὴν κανονικὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀναγκαίαν καλλιέργειαν τῆς ἐν μὲν τῇ θεωρίᾳ πλουσίας, ἐν δὲ τῇ πράξει ἠμελημένης ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς οὐδεὶς ποτε ἐπουσιῶδες πρᾶγμα ἐνόμισε* — λέγει μία ἐγκύκλιος τοῦ 1886 — *καὶ οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ μὴ ἐπαινῶν τὴν μετὰ θρησκευτικοῦ ζήλου ἐπιδιωκομένην ἀνάπτυξιν τῶν εὐγενῶν καὶ ποικίλων*

---

[1] Παρὰ Γ. Παπαδοπούλῳ σελ. 234.

αὐτῆς στοιχείων. . . ., ὅπερ κατ᾽ ἀνάγκην ἀπαιτεῖ τὴν ἵδρυσιν εἰδικῆς σχολῆς ἐν Ἀθήναις.

Τὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς Σχολῆς ᾐσθάνοντο καὶ ὑπεδείκνυον πάντες εἰς ἑκάστην ἀνακίνησιν τοῦ ζητήματος καὶ ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ 1904 ἱδρύεται ἐν τῷ Ὠδείῳ ἡ πρώτη ἐπίσημος μουσικὴ σχολή.

Ἡ Βυζαντινὴ Σχολὴ τοῦ Ὠδείου.— Μετὰ μακρὰς περιπετείας καὶ 33 ἐτῶν τελείαν στασιμότητα τὸ μουσικὸν ζήτημα ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν εἰς ἣν εἶχε τεθῆ κατὰ τὸ 1871 ὑπὸ τῶν πρώτων ἱδρυτῶν τοῦ Ὠδείου.

Ἐνεργείαις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπιμελείᾳ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Ὠδείου κ. Γεωργίου Νάζου μετακαλεῖται ἐκ Βυζαντίου ἐπιστήμων ἱεροψάλτης, ὁ κ. Κ. Α. Ψάχος (ἀντὶ τοῦ Εὐστρ. Παπαδοπούλου μὴ ἀποδεχθέντος τὴν θέσιν), ὑποδειχθεὶς ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἰωακείμ, ἵνα διδάξῃ ἐν Ἀθήναις τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας ἐγκεκριμένων κειμένων καὶ τῆς παραδόσεως τῆς διασωθείσης ἐν Φαναρίῳ. Ἡ σχολὴ ἐστεγάσθη φιλοστόργως ὑπὸ τοῦ Ὠδείου ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Προέδρου τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἑλλάδος καὶ ἤρχισεν τὴν λειτουργίαν της ὑπὸ συνθήκας ἐξαιρετικῶς εὐμενεῖς. Εἰς τὸ πρόγραμμα τῆς Σχολῆς περιελήφθησαν ὡς ὑποχρεωτικὰ μαθήματα: ἡ λειτουργική, ἡ ὑμνολογία καὶ τὸ ἑορτολόγιον καὶ ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς: ἡ στοιχειώδης θεωρία καὶ ἓν ὄργανον: κλειδοκύμβαλον, ἁρμόνιον ἢ βιολίον, βραδύτερον δὲ ἡ ἁρμονία καὶ ἡ μονῳδία.

Ὁ κ. Νάζος κατὰ τὴν διοργάνωσιν τῆς Σχολῆς ἐφήρμοσε κατὰ τρόπον λίαν συνετὸν καὶ ἐπιτυχῆ τὰς ἰδέας ἃς ἀορίστως εἶχον διατυπώσει οἱ ἱδρυταὶ τοῦ Ὠδείου, κατώρθωσε δὲ διὰ τῆς καλλιτεχνικῆς του ἐπιβολῆς νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν ἔγκρισιν καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἐκκλησίας πρόγραμμα μὲ εὐρυτάτας καλλιτεχνικὰς ἀντιλήψεις.

Παρ᾽ ὅλην ἐν τούτοις τὴν ὀρθὴν διοργάνωσιν τῆς Σχολῆς καὶ τὴν εἰς αὐτὴν παρασχεθεῖσαν μεγάλην ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ὑποστήριξιν, *ἡ Βυζαντινὴ μουσικὴ δὲν ἀποκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθηναϊκὰς Ἐκκλησίας· καὶ μετὰ 12 ἐτῶν συνεχῆ ἐργασίαν τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν εὑρέθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ συστήσῃ ἐπιτροπὴν ἵνα μελετήσῃ καὶ αὖθις τὸ μουσικὸν ζήτημα.*

Καὶ ἡ μὲν Ἐπιτροπή, ἧς τὰ περισσότερα μέλη ἤγοντο ἀπὸ αὐστηρῶς συντηρητικὰς ἀρχάς, δὲν συνεκλήθη[1]· ἡ βυζαντινὴ ὅμως Σχολὴ ἂν καὶ στερηθεῖσα τῆς ἐπισήμου ἐντολῆς καὶ προστασίας τῆς Ἐκκλησίας ἐφαρμόζει ἀπαρεγκλίτως τὸ αὐστηρῶς βυζαντινὸν πρόγραμμα, ὅπερ συνοψίζεται εἰς τὴν ἑξῆς γνώμην τοῦ διευθύνοντος αὐτὴν καθηγητοῦ κ. Κ. Α. Ψάχου·

«Ἂν εἰς πᾶσαν τέχνην καὶ ἐπιστήμην ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ » πρόοδος συντελεῖται διὰ τῆς πορείας ἡμῶν πρὸς τὰ πρόσω, ἡ » τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς καὶ ἐθνικῆς ἡμῶν Μουσικῆς » ἀνόρθωσις καὶ ἀναβίωσις κατ' ἀντίστροφον λόγον θέλει συντε» λεσθῇ διὰ τῆς πορείας ἡμῶν πρὸς τὰ ὄπισθεν»!

«Φόρμιγξ» 15. 30 Νοεμβρίου 1908.

Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀντικειμένη πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς προόδου δὲν ἦτο βεβαίως δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀσφαλὴς βάσις τοῦ μεγάλου ἔργου τῆς ἀνορθώσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν μουσικῆς· διότι ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω πορεία ἐζήτει νὰ ἐπιβάλῃ ὡς πολύτιμα τεχνικὰ στοιχεῖα συνηθείας, ἃς εἶχε καταδικάσει ἤδη ἡ ἐξέλιξις.

Καὶ οὕτω εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν αἱ προλήψεις εἶχον διαλυθῆ καὶ ἡ μουσικὴ ἔκαμε καταπληκτικὰς προόδους εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸ δὲ μουσικὸν αἴσθημα ἀνεπτύχθη εἰς βαθμὸν εὐρωπαϊκῆς μεγαλοπόλεως, διεκηρύσετο ἐν μέσαις Ἀθήναις μεταξὺ πολλῶν ἄλλων παραδόξων ὅτι *ὁ τουρκικὸς «ἀμανὲς» εἶναι ὁ κῶμος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων*· καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν ἡ μόρφωσις τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς ἀνήχθη εἰς ὑψηλὴν τέχνην διδασκομένην ἀπὸ εἰδικοὺς καλλιτέχνας εἰς τὰ Conservatoires τῆς Εὐρώπης, ἐδικαιολογεῖτο ἐν Ἀθήναις ἡ ῥινοφωνία δι' ἐπιχειρημάτων πανηγυρικῶν! Καὶ ἐδικαιολογεῖτο ἀκόμη ὅ,τι ξένον εἰσεχώρησεν εἰς τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας παρὰ τὴν ἐπίσημον γνώμην τῆς Ἐκκλησίας παραδεχομένης ὅτι τίποτε δὲν ἔμεινεν ἀλώβητον.

Καὶ ἐζητεῖτο νὰ πιστευθῇ ὅτι δὲν ὑφίσταται μουσικὸν ζήτημα, κατόπιν μάλιστα τῆς ἐπινοήσεως καί τινος διπλῆς συνηχητικῆς γραμ-

---

[1] Σήμερον εἴπέρ ποτε ἢ ἄλλοτε ἐπιβάλλεται ἡ ἄμεσος σύστασις ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην οὐσιωδεστάτων καλλιτεχνικῶν ζητημάτων.

μῆς[1]. Καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Βυζ. μουσικὴ περιωρίσθη εἰς τὰς ὄρθρου βαθέος τελουμένας πρώτας λειτουργίας ἀποκλεισθεῖσα τελείως ἀπὸ πολλὰς Ἐκκλησίας ὄχι μόνον κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς ἀλλὰ καὶ καθ᾽ ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς τελετάς.

Ἰδοὺ τ᾽ ἀποτελέσματα τῆς ἄκρας συντηρητικότητος. Ζήτημα ἀναγόμενον καθαρῶς εἰς τὸν κλάδον τῆς καλλιτεχνίας ἐχαρακτήρισαν σχεδὸν ὡς ζήτημα δογματικόν.

Ἀλλ᾽ ἡ ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ μιᾶς τοιαύτης ἀντιλήψεως. Τοὐναντίον τόσον οἱ κανόνες ὅσον καὶ οἱ Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὡς θὰ ἴδωμεν εὐθὺς ἀμέσως, ἀπέβλεψαν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο μὲ πνεῦμα φιλελεύθερον καὶ καλλιτεχνικόν.

(Ἀκολουθεῖ). ***Κωνστ. Παπαδημητρίου.***

Η ΕΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΚΑΙ Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(Συνέχεια τῆς σελ. 347).

III.

Γαλλικανισμὸς ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὀνομάζεται ἡ μεγάλη διὰ μέσου τῶν αἰώνων μέχρι τῆς ἐν τῷ Βατικανῷ συνόδου κίνησις, καθ᾽ ἣν ἡ

---

[1] Λυπούμεθα εἰλικρινῶς διότι διαφωνοῦμεν μὲ τὸν σεβαστὸν καθηγητὴν κ. Κ. Α. Ψάχον εἰς ζητήματα καλλιτεχνικῶν ἀρχῶν καὶ κατευθύνσεων. Θεωροῦμεν ὅμως καθῆκον νὰ ἐξάρωμεν καὶ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ τὴν πολύτιμον αὐτοῦ μουσικοφιλολογικὴν ἀξίαν καὶ τὰς σπουδαίας αὐτοῦ ἐργασίας τὰς ἀναφερομένας εἰς τὸ ἱστορικὸν καὶ τὸ ἀρχαιολογικὸν μέρος τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς. Ἀναφέρομεν ὅλως ἰδιαιτέρως τὸ ἐσχάτως ἐκδοθὲν ἐπιστημονικὸν αὐτοῦ σύγγραμμα: «*Ἡ Παρασημαντικὴ τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς*», ἤτοι ἱστορικὴ καὶ τεχνικὴ ἐπισκόπησις τῆς σημειογραφίας τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς ἀπὸ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων μέχρι τῶν καθ᾽ ἡμᾶς» Ἀθῆναι, 1917.

Διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ σεβαστὸς καθηγητὴς, ὁ μὴ εὐτυχήσας νὰ ἐπιβληθῇ ὡς καλλιτέχνης καὶ δὴ καὶ ὡς ἀναμορφωτὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἀναδεικνύεται δεινὸς ἀρχαιοδίφης καὶ σοφὸς βυζαντινολόγος, δικαιολογεῖ δὲ καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πατριάρχου Ἰωακεὶμ ἐπαξίως ἀπονεμηθέντα αὐτῷ τίτλον τοῦ «Ἄρχοντος ἐντίμου Μουσικοδιδασκάλου καὶ κληρικοῦ τῆς Πατριαρχικῆς Αὐλῆς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας».

ἐν Γαλλίᾳ δυτικὴ Ἐκκλησία ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ, πάντων ὁρμωμένων ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἐπεδίωξε σχετικὴν ἂν μὴ ἀπόλυτον ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τοῦ παπικοῦ κέντρου καὶ ἐπέτυχεν ἀπέναντι τῆς παρουσιασθείσης ἰσχυρᾶς πρὸς τοῦτο ἀντιδράσεως, τοὐλάχιστον τὴν ἐπ' αὐτῆς ἀποτύπωσιν τοῦ ἐθνικοῦ γαλλικοῦ χαρακτῆρος ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς.

Ἡ δυτικὴ Ἐκκλησία ὁρμωμένη ἐκ Ῥώμης πρὸς ἐξάπλωσιν ἀνὰ τὴν Δύσιν δὲν εἶχεν ἁπλῶς ἐκχριστιανιστικὴν ἀποστολήν, δὲν ἐπεδίωκε μόνον τὴν ἐξάπλωσιν τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, εἶχεν ἀκόμη βαρυτέραν τούτου — ὀφείλομεν νὰ τὸ ἀναγνωρίσωμεν — ἀποστολήν, ἦτο ὑποχρεωμένη μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ διαδώσῃ τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἐξημέρωσιν εἰς χώρας καὶ λαοὺς ἀπολιτίστους, ἂν μὴ καὶ ἀγρίους. Ἡ Δύσις δὲν ἦτο τότε ἡ χώρα τῆς μορφώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὡς εἶναι σήμερον καὶ ὡς ἦτο τότε ἡ Ἀνατολή. Ὁ Χριστιανισμὸς διεδίδετο ἐπιβαλλόμενος εὐκολώτερον ἢ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ὅπου οὗτος πρὸς διάδοσιν καὶ ἐμπέδωσίν του ὤφειλε νὰ συμμορφωθῇ πρὸς τὸ ἐπικρατοῦν ἐν αὐτῇ φιλοσοφικὸν πνεῦμα· διεδίδετο ὅμως, ἀκριβῶς λόγῳ τῆς ἐπιβολῆς, μὲ τραχύτερον καὶ ὠμότερον τρόπον. Οἱ ἐκ Ῥώμης ἱεραπόστολοι ἐπιβάλλοντες τὴν νέαν θρησκείαν ἐπέβαλλον καὶ τὴν νέαν ζωὴν τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ἔφερον ἐκ Ῥώμης καὶ ἥτις ἦτο ἄγνωστος εἰς πολλὰς χώρας τῆς μέσης Εὐρώπης μέχρι καὶ τοῦ μεσαίωνος ἀκόμη.

Ἡ παπικὴ Ἐκκλησία ἐπεβάλλετο διὰ τοῦ ἀνωτέρω τρόπου καὶ ἐδέσποζεν ἐπὶ τῶν λαῶν, εἰς οὓς διέδιδε τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξηρτᾶτο δὲ ἐκ τῆς βαθμῖδος τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἀναπτύξεως, ὡς καὶ τοῦ ἐμφύτου αἰσθήματος τῆς ἐλευθερίας ἑνὸς ἑκάστου λαοῦ, ἡ ἐκ μέρους αὐτοῦ ἀνοχὴ τῆς τοιαύτης ἐπιβολῆς τόσον εἰς πράγματα πολιτικὰ ἐν ἀρχῇ, ὅσον εἰς πράγματα ἐκκλησιαστικὰ ἔπειτα. Ὁ γαλλικὸς λαός, καίτοι πολὺ βραδύτερον τοῦ ἰταλικοῦ ἐκπολιτισθεὶς καὶ κατ' ἀντίθεσιν τούτου, ὅστις λόγῳ ἴσως τῆς γειτνιάσεως οὐδέποτε ἐσκέφθη ἐθνικῶς ἐν ἐκκλησιαστικοῖς ζητήμασι, ταχέως προαχθεὶς ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ ἔμφυτον ἀνέκαθεν τὸ χάρισμα τοῦ φιλελευθέρου αἰσθήματος ἔχων κατ' ἐξαίρεσιν πάντων τῶν λαῶν τῆς Δύσεως, ᾐσθάνθη περισσότερον τὴν ἐπιβολὴν τοῦ παπικοῦ κέντρου, ἡ ἐθνική του δὲ συνείδησις στε-

νώτατα μετὰ τῆς πραγματικῆς χριστιανικῆς τοιαύτης συνδεδεμένη, ἐνωρίτατα ἐζήτησε σχετικὴν ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀνεξαρτησίαν ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς πράγμασι, σύμφωνον ἄλλως καὶ πρὸς τὸ ἔμφυτον αὐτοῦ αἴσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ πρὸς τὸ ἐθνικὸν πνεῦμα καὶ πρὸς τὸ χριστιανικὸν τοιοῦτο, τὸ ὁποῖον ὡς ὁ τελευταῖος φοβερὸς πόλεμος καταδεικνύει οὐδαμῶς δύναται νὰ στομωθῇ δι᾽ ἀνωτέρας βίας καὶ διὰ ταύτης νὰ ἐπιβληθῇ, ἀλλὰ γεννᾶται, ἐξαπλοῦται καὶ ἐφαρμόζεται καὶ εἰς τὴν ἕνωσιν τῶν ἀνομοίων φέρει ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως καὶ πραγματικῆς χριστιανικῆς συναισθήσεως, εἰς ἣν οὐδαμῶς ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας ὡδήγησεν ἡ ἱεραρχικὴ ἐπιβολὴ τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῶν διαφόρων λαῶν, ἐφ᾽ ὧν δεσπόζει.

Λίαν ἐνωρὶς λοιπὸν ἡ γαλλικὴ Ἐκκλησία χειραφετηθεῖσα ἐθνικῶς τε καὶ θρησκευτικῶς ἐζήτησε διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐθνικῶν αὐτῆς ἀντιπροσώπων τὴν θρησκευτικὴν ἢ μᾶλλον τὴν ἐκκλησιαστικὴν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ κέντρου ἀνεξαρτησίαν, ὀρθότερον δ᾽ εἰπεῖν δὲν ἐζήτησεν, ἀλλ᾽ ἀνέπτυξεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἀφ᾽ ἑαυτῆς τὴν τοιαύτην τῆς ἀνεξαρτησίας κίνησιν διὰ τῆς χειραφετήσεως ἑαυτῆς, τῆς ἐκδηλωθείσης διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ συγκροτήσεως ἄνευ παπικῶν ὁδηγιῶν τοπικῶν συνόδων μεγίστης σημασίας, αἵτινες ἀποτελοῦσι καὶ τὴν πρώτην ἀρχὴν τῆς μεγάλης ἐν Γαλλίᾳ ἐκκλησιαστικῆς κινήσεως, ἥτις, ὡς ἀνεφέραμεν ἐν ἀρχῇ, εἶναι γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα γαλλικανισμός.

Ἤδη ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ γ´ αἰῶνος, ὅτε δὲν ἀνεγνωρίσθησαν τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Πάπα ἐν Γαλλίᾳ ἐν σχέσει πρὸς τὸ γεννηθὲν ζήτημα τοῦ ἐπισκόπου Arles Μαρκιανοῦ, ὅστις ἠσπάσθη τὸ νοβατιανὸν σχίσμα, ἄρχεται ἡ κίνησις τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γαλλικανικῆς Ἐκκλησίας, διαρκεῖ δὲ μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ᾽ ἣν ἀπετελέσθη τὸ σινικὸν τεῖχος τὸ χωρίζον τὴν Δυτικὴν Ἐκκλησίαν ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ ἐλευθέρως διανοουμένου κόσμου, τῆς ἡμέρας τουτέστι τῆς λήξεως τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐν τῷ Βατικανῷ Συνόδου, ἐν ᾗ ἀνεκηρύχθη τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα, ὑπὸ τὸ δογματικὸν βάρος τοῦ ὁποίου ὑπέκυψεν ἀναγκαστικῶς καὶ ἡ εὐγενὴς φιλελευθέρα ἐκκλησιαστικὴ ἐν Γαλλίᾳ κίνησις ἡ οὐδέποτε τῶν χριστιανικῶν καὶ καλῶς ἐννοουμένων ἐκκλησιαστικῶν ὁρίων ἐκτραπεῖσα· ὑπέκυψεν ἴσως οὐχὶ ὁριστικῶς, πάντως ὅμως ἵνα περικλείσῃ πρὸς τὸ παρὸν

ἐν ἑαυτῇ ὡς κακὸν σπόρον πάντα τὰ ἐπακολουθήσαντα ἐν Γαλλίᾳ θρησκευτικὰ ἀτυχήματα τὰ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς θρησκευτικῆς ἀναρχίας ἐξιχθέντα καὶ ἅτινα πάντα ὑπέθαλψεν ἔστω καὶ ἀρνητικῶς ὁ ἀνυπόφορος οὐλτραμοντανισμὸς καὶ ἡ ἄκρα ἀπολυταρχία. Ἴσως ἡ ἐν Γαλλίᾳ θρησκευτικὴ ζωὴ ἀπὸ τοῦ συνεδρίου τοῦ Βατικανοῦ καὶ ἐντεῦθεν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἢ εἰσαγωγὴ νέας ἰδίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον καταστάσεως, καθ' ἣν ἐν Γαλλίᾳ ὡς καὶ ἐν προγενεστέρᾳ ἐποχῇ θέλει ἀφυπνισθῇ καὶ ἐν τῇ θρησκείᾳ τὸ ἐθνικὸν γαλλικὸν αἴσθημα, τὸ ὁποῖον ἐπιδρῶν ἐπὶ τῶν ξένων καὶ παρεισάκτων ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ θεσμῶν θὰ ἐπιβληθῇ ἤδη μετὰ μεγαλυτέρας δυνάμεως καὶ ἀντιλήψεως καὶ θὰ δημιουργήσῃ ἐκ νέου τὴν κίνησιν τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς γαλλικανικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ παπικοῦ κέντρου καὶ τῆς δημιουργίας ἐθνικῆς γαλλικῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, πρὸς ἥν, ὡς προϊόντες θέλομεν εἴπει, ἀδελφικὴν θέλει τείνει χεῖρα ἡ ἐν τῷ μεταξὺ καὶ πάλιν μικρὸν κατὰ μικρὸν πνευματικῶς ἀνδρουμένη πρεσβυτέρα ἀδελφὴ ὀρθόδοξος ἑλληνικὴ Ἐκκλησία.

(Ἀκολουθεῖ). **Ἀμ. Ἀλιβιζᾶτος.**

ΜΙΚΡΑ ΑΡΘΡΑ

Ἀγνώστῳ Θεῷ.
(Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ιζ' 23).

Πόσον ἐπίσημος καὶ συγκινητικὴ συνάμα εἶνε ἡ ἐπίσκεψις τοῦ ἁγίου Παύλου εἰς τὰς Ἀθήνας! Ἰδοὺ αὐτὸς ἔμπροσθεν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ἔμπροσθεν, δηλαδή, τῆς ἐκλεκτοτέρας μερίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὅστις ἠρίθμει τόσας μεγαλοφυΐας. Ἐδῶ, τὴν ὥραν ταύτην, δύο κόσμοι συναντῶνται, ὁ ἑλληνικὸς καὶ ὁ χριστιανικός.

Διατρέχων τὴν πόλιν, ὁ Παῦλος ἔχει παρατηρήσει ἕνα βωμὸν φέροντα τὴν ἐπιγραφήν: «Ἀγνώστῳ Θεῷ». Αἱ λέξεις αὗται ἔχουσι προξενήσει εἰς αὐτὸν βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ἰδοὺ εἰς τί ἔχουσι καταλήξει αἱ προσπάθειαι τοῦ εἰδωλολάτρου πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ Θεοῦ. Πράγματι, οὔτε ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Πλάτωνος, οὔτε ἡ σοφία τοῦ Σωκράτους, οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ μυθολογία ἔχουσι σχίσει τὸν πέπλον. Ὁ Θεός, ὁ ζῶν Θεός, ὁ ἀληθὴς Θεὸς μένει ἀκόμη ξένος εἰς τὸν μᾶλλον πεπολιτισμένον λαὸν τῆς γῆς.

Ἀλλά, τὸν ἄγνωστον τοῦτον Θεόν, ὁ Παῦλος γνωρίζει ἤδη. Ὁ Θεὸς ἐφανερώθη εἰς τὸν ἄνθρωπον διὰ τοῦ Χριστοῦ. Ὀνομάζεται

Πατήρ. Ὁ Θεὸς οὗτος συγχωρεῖ, ἀνυψοῖ, παρηγορεῖ. Γνωρίζει ἀπὸ τί εἴμεθα πλασμένοι. Δὲν ἀποβλέπει μόνον εἰς τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα εἶναι πάντοτε ἀτελῆ, ἀλλ' εἰς τὴν καρδίαν, ἡ ὁποία ἐλπίζει βοήθειαν παρ' Αὐτοῦ.

Δὲν κάμνει προτιμήσεις. Καὶ ὁ κατώτατα πεσών, μόλις μετανοήσῃ, εὑρίσκει χάριν παρ' Αὐτῷ. Ἀγαπᾷ, ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἁγνότητα, τὴν ταπεινοφροσύνην. Ἐν Αὐτῷ, διὰ τοῦ Χριστοῦ, ἡ ζωὴ ἐξελίσσεται εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Ὢ! ἂς πιστεύωμεν τὰς ἀσφαλεῖς ταύτας καὶ ἀπολύτους ἀποκαλύψεις. Ἂς παύσωμεν νὰ ἐρευνῶμεν, ὡς οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ φιλόσοφοι. Ἀπέναντι τῶν συγχρόνων βωμῶν τῶν ἀφιερωμένων εἰς τὴν ἀμφιβολίαν ἢ εἰς τὴν ἐπίπονον ἔρευναν καὶ ἐνθυμιζόντων εἰς ἡμᾶς τὸ ἀρχαῖον ἐκεῖνο Ἑλληνικὸν οἰκοδόμημα, ἂς κτίσωμεν, ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κατὰ πρῶτον καὶ μετὰ ταῦτα ἔξωθεν αὐτῶν βωμόν, ἐν ᾧ, διὰ τῆς πρὸς τὸν Χριστὸν τῶν Γραφῶν πίστεως, θὰ χαράξωμεν τὰς λέξεις: ***«Τῷ γνωστῷ Θεῷ»***.

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ) **Ε. Α. Κ.**

Η ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΑΓ. ΓΡΑΦΗΣ

Εἰς τὰ ἐν τοῖς δυσὶ τελευταίοις ἀριθμοῖς τοῦ «Ἐκκλ. Κήρυκος» δημοσιευθέντα ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου πανοσ. Ἀρχιμ. κ. Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου περὶ τῆς διαδόσεως τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐν Ἑλλάδι θεωροῦμεν ἀναγκαῖον νὰ προστεθῶσι καὶ αἱ ἑξῆς νεώτεραι πληροφορίαι. Εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κατὰ τὸ 1917 διατεθέντων ὑπὸ τῆς Βρετταν. Βιβλ. Ἑταιρείας ἐν Ἑλλάδι ἀντιτύπων τῆς Ἁγ. Γραφῆς, κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ ἐν Ἀθήναις Γραφείου τῆς Ἑταιρείας πρὸς τὸν αὐτὸν ἡμέτερον συνεργάτην, δὲν περιλαμβάνονται 704 ἀντίτυπα τῆς ΠΔ, 706 ἀντίτυπα τῆς ΚΔ καὶ 725 ἀντίτυπα τμημάτων αὐτῶν, πωληθέντα ἐκ τῆς ἀποθήκης τῆς Ἑταιρείας, δι' ὧν τὸ ὁλικὸν ποσὸν τῶν κατὰ τὸ 1917 διατεθέντων ὑπὸ τῆς Ἑταιρείας ἀντιτύπων ἀνέρχεται εἰς τὸν ἀριθμὸν 14.107. Ἀπὸ δὲ τοῦ Δεκεμβρ. 1917, ἀφ' ὅτου ἐγκατέστη ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἐν Ἀθήναις γραφείου τῆς Ἑταιρείας, μέχρι τοῦ παρελθ. Μαΐου ἐπωλήθησαν αὐτόθι 3.727 ἀντίτυπα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Πλὴν τούτων ὁ διευθυντὴς τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἐντὸς τῶν τριῶν τελευταίων μηνῶν τοῦ 1917 ὅλως ἀκόπως διέθεσεν ὑπὲρ τὰ 300 ἀντίτυπα τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθέντος ὑπομνήματος εἰς τὴν καθολικὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰούδα. Αἱ λεπτομέρειαι αὗται μαρτυροῦσιν ὁπόσον εὐρέως ἄνευ τινὸς ὁθενδήποτε ὠθήσεως διαδίδοται ἡ Ἁγ. Γραφὴ ἐν Ἑλλάδι, καὶ πόσον ἀστήρικτος εἶναι ἡ γνώμη τῶν χαρακτηριζόντων τὴν Ἑλλάδα χώραν ἄνευ Εὐαγγελίου.

ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

Χάρις εἰς τὸ εὐσεβὲς φρόνημα καὶ τὴν παντὸς ἐπαίνου ἀξίαν καὶ χριστιανικωτάτην διάθεσιν τοῦ κυρίου Θεοδώρου Ἀποστολοπούλου ἡ τελευταία ἀπόφασις τῆς Ἱ. Συνόδου περὶ ἱδρύσεως ἐκκλησιαστικοῦ τυπογραφείου πρὸς ἔκδοσιν πρωτίστως μὲν τῶν Ἁγίων Γραφῶν, εἶτα δὲ καὶ ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ θεολογικῶν καὶ ἠθικοθρησκευτικῶν καθόλου συγγραμμάτων καὶ δημοσιευμάτων ἐγένετο ἤδη πρᾶγμα.

Ὁ κ. Ἀποστολόπουλος ἐπιθυμήσας, μετὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ καὶ εὐδόκιμον ἐν τῇ τυπογραφίᾳ σταδιοδρομίαν νὰ ἀναπαυθῇ, καὶ φιλοτιμούμενος ἵνα τὸ τυπογραφεῖόν του, ἐξ οὗ ἐξῆλθον πολυάριθμα βιβλία συντελέσαντα εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν ἑλληνοπαίδων καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἐξακολουθήσῃ ἀποτελοῦν ὄργανον τοῦ αὐτοῦ ὑψηλοῦ σκοποῦ, ἀπεφάσισεν, ὀρθότατα κρίνων, νὰ δωρήσηται τὸ τυπογραφεῖον αὐτοῦ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν διὰ τῆς προειρημένης ἀποφάσεως τῆς Ἱ. Συνόδου καθορισθέντων σκοπῶν. Καὶ ἡ μεγάλη ἀληθῶς δωρεά, ἐκτιμηθεῖσα ὑπὸ εἰδικῶν ὡς ἔχουσα ἀξίαν μείζονα τῶν 100.000 δραχμῶν, ἐγένετο ἀσπασίως καὶ μετ' εὐλογιῶν καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν εὐσεβῆ δωρητὴν δεκτὴ παρὰ τῆς Ἱ. Συνόδου, ἥτις ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τὴν προθυμίαν, μεθ' ἧς ὁ Ἱερὸς Σύνδεσμος ἔσπευσεν, εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη ἡ πρόθεσις τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἱδρύσῃ ἴδιον τυπογραφεῖον, νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας ἐκ τῆς ἑαυτοῦ περιουσίας τὸ ἀναγκαιοῦν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ποσόν, ἠδυνήθη νὰ ἀποδεχθῇ καὶ τὸν ἐξ ἰδίων τοῦ δωρητοῦ ἀναγκῶν ὅρον αὐτοῦ, ὅπως ἡ δωρεὰ αὐτοῦ, λογισθῇ ὡς ἀποτελουμένη ἐκ δραχ. 65.000 περίπου, 35.000 δὲ δραχ. καταβληθῶσιν αὐτῷ ὅπως δυνηθῇ νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς ἴσας βαρυνούσας τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ταύτην ὑποχρεώσεις.

Περαιτέρω ἡ Ἱ. Σύνοδος ἀπεφάσισεν, ὅπως ἐπιδαψιλευθῶσι τῷ εὐσεβεῖ καὶ μεγαλόφρονι δωρητῇ καὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ αἱ εὐλογίαι τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀναγραφῶσιν ἐν τοῖς διπτύχοις τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν τὰ ὀνόματα τοῦ δωρητοῦ, τῆς συζύγου καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ εἰς διηνεκὲς μνημόσυνον.

Οὕτως ὁ Κύριος ηὐλόγησεν ἐξ ἀρχῆς πλουσίως τὴν ἱερὰν πρόθεσιν τῆς Ἐκκλησίας Αὐτοῦ περὶ ἱδρύσεως τυπογραφείου πρὸς διάδοσιν τοῦ θείου λόγου του. Οὐδ' ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ θὰ εὑρεθῶσιν ἱκανοί, οἵτινες στοιχοῦντες τῷ παραδείγματι τοῦ κ. Ἀποστολοπούλου καὶ τοῦ Ἱ. Συνδέσμου θὰ ἀναπληρώσωσι τὰ ἐλλείποντα, ὥστε τὸ ἐκκλ. τυπογραφεῖον νὰ ἀποβῇ τάχιστα ὅλως ἐπαρκὲς εἰς τὸν μέγαν αὐτοῦ προορισμόν. Ἐν τῇ σειρᾷ δὲ τῶν εὐεργετῶν τούτων τῆς Ἐκκλησίας τὰς πρώτας τιμητικὰς θέσεις θὰ κατέχωσιν αὐτοδικαίως λόγῳ πρωτοβουλίας καὶ παραδείγματος ὁ κ. Θ. Ἀποστολόπουλος καὶ ὁ τῶν λειτουργῶν τοῦ Ὑψίστου Σύνδεσμος.

ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἐκκλησιαστικά.

Ἱερὰ Σύνοδος.— *Συνεδρία τῆς 13 Ἰουνίου.*—Τοῦ ἱεροκήρυκος Ὕδρας καὶ Σπετσῶν ἀρχιμ. κ. Ἀνανίου Μάνου αἰτησαμένου ἁρμοδίως ὅπως ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν μαχόμενον στρατόν, ἡ Ἱ. Σύνοδος ἀπεφάσισεν ὅπως γράψῃ περὶ τούτου εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν συνιστῶσα τὴν τοποθέτησιν αὐτοῦ εἴς τι τῶν στερουμένων ἱερέως συνταγμάτων.

Συνεδρία τῆς 15 Ἰουνίου.—Ἡ Ἱ. Σ. λαβοῦσα ὑπ' ὄψει ὅτι κληρικοὶ ὑπὸ κατηγορίαν διατελοῦντες συλλαμβάνονται κατὰ τρόπον ἀπᾴδοντα εἰς τὸ ἱερὸν σχῆμα αὐτῶν καὶ διαπομπεύονται διὰ τῶν ὁδῶν τῶν πόλεων, κρατοῦνται δὲ ἐν ταῖς φυλακαῖς ἐν αἷς καὶ οἱ κοινοὶ ἐγκληματίαι, ἀπεφάσισε νὰ παρακαλέσῃ τὸ Ὑπουργεῖον ὅπως θέσῃ τέρμα εἰς τὸ ἄτοπον, ὥστε αἱ μὲν συλλήψεις νὰ γίνωνται κατὰ τρόπον εὔσχημον ὁ δὲ περιορισμὸς ἐν τόποις ὑποδεικνυομένοις ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου ἐπισκόπου.

—Ἐν τῇ μερίμνῃ αὐτῆς περὶ τῆς ἐν τῷ στρατεύματι θρησκευτικῆς ὑπηρεσίας ἡ Ἱ. Σύνοδος ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ὅτι ἐκ τῶν 38 ἐν τῷ στρατῷ θέσεων ἱερέων μόνον 11 κατέχονται ὑπὸ κληρικῶν ἐχόντων τὰ νόμιμα προσόντα, 9 δὲ ὑπὸ κληρικῶν μὴ κεκτημένων ταῦτα, αἱ δὲ λοιπαὶ εἶναι κεναί, κατήρτισε κατάλογον 28 ἱκανῶν καὶ τὰ νόμιμα προσόντα ἐχόντων κληρικῶν, ὃν ἀπεφάσισε νὰ διαβιβάσῃ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μετὰ τῆς παρακλήσεως ὅπως μεριμνήσῃ περὶ τοῦ διορισμοῦ αὐτῶν ἐν τῷ στρατεύματι εἰς τὰς εἰρημένας θέσεις, καὶ περὶ τῆς ἀναγνωρίσεως εἰς αὐτοὺς βαθμοῦ καὶ μισθοῦ λοχαγοῦ.

—Ἐκυρώθη κατ' ἔφεσιν ἀπόφασις τῆς ἐπισκοπικῆς Ἐπιτροπῆς Καλαβρύτων περὶ ἀκυρώσεως τῆς ἐκλογῆς ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς Ταξιαρχῶν.

—Ἐνεκρίθη ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τῆς Ἁγ. Λαύρας, ἡ χειροτονία εἰς πρεσβύτερον καὶ τοποθέτησις προσωρινῶς ἐν τῷ χωρίῳ Λόγγῳ ὡς ἐφημερίου τοῦ διακόνου δημοδιδασκάλου Καλλιστράτου Παπαδημητρίου.

Θεολογικὴ Σχολή.—Μετὰ τὴν νόμιμον δοκιμασίαν ἀνηγορεύθησαν πτυχιοῦχοι τῆς Θεολογίας ὁ ἱερεὺς Γρ. Ἀλιφέρης καὶ οἱ διάκονοι κ. κ. Παρθένιος Πολάκης, Ἄνθιμος Σίσκος καὶ Γερ. Σταθόπουλος.

Ἱ. Μητρόπολις.—Διωρίσθη ἐκκλησιαστικὸς ἐπόπτης τοῦ ϛ' τμήματος Ἀθηνῶν ὁ ἱερεὺς σακελλίων κ. Γ. Στεφανόπουλος.

—Εὑρεθεὶς ἄθῳος ἐπανέλαβε τὰ ἐν τῷ γραφείῳ τῆς ἱ. Μητροπόλεως καθήκοντά του ὁ διάκονος Βασίλειος Πατέρας.

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ: Ἀθηνῶν δρχ. 10, Ἐπαρχιῶν δρχ. 12, Ἐξωτερικοῦ δρχ. 15. Ἕκαστον τεῦχος δρχ. 0.35.

Γραφεῖα ἐν τῇ ἱ. Μητροπόλει Ἀθηνῶν.

Διευθυντὴς ΧΑΡΙΛ. Ι. ΠΑΠΑΙΩΑΝΝΟΥ